

Material för författarbesök i gymnasier

Läscentrum /
Ida-Lina Nyholm

TILL LÄRAREN

Materialet är indelat i fyra delar: INNAN BESÖKET, BOKLÄSNINGEN, UNDER BESÖKET och EFTER BESÖKET.

Inför besöket ska alla elever ta reda på något om författaren som besöker er, läsa en av hans böcker och förbereda några frågor. Du som lärare kan välja om alla elever läser samma bok eller olika böcker.

GEMENSAM ÖVNING

Om alla elever läser samma bok, eller om alla författarens böcker bearbetar liknande teman kan de fungera som bra utgångspunkt för värderingsövningar. För värderingsövningar fungerar teman där man ska ha en åsikt, till exempel människo- och djurrättsfrågor, jämställdhetsfrågor, moralfrågor, frågor om vänskap och kärlek, frågor om miljö och klimat och frågor om fördelning av tillgångar. Börja alltid med några lätta frågor för att få igång övningen. Exempel på frågor det är lätt att ha en åsikt om är "Vänner är viktiga för mig" och "Att ha tillgång till wi-fi borde vara en mänsklig rättighet". Mer utmanande frågor är sådana som kan splittra gruppen, "Alla borde vara veganer" och "Värnplikten borde avskaffas".

Ni kan göra övningarna fysiskt, men flera av dem fungerar också bra att göra virtuellt, genom kahoot (ta bort poängfunktionen). När eleverna vant sig vid värderingsövningar kan de hjälpa till att hitta på påståenden.

Några exempel på hur ni kan göra en värderingsövning:

Ja eller nej

Alla elever ställer sig på en rad bredvid varann. Läraren läser upp ett påstående. De elever som håller med om påståendet tar ett steg framåt, de som inte håller med tar ett steg bakåt. De som varken håller med eller inte kan stå kvar på sin plats.

Tumme upp

Alla elever sitter på sin plats. Vid ett påstående visar de tummen upp, tummen ner eller ingen tumme alls om de inte kan svara på frågan. Övningen fungerar också bra att göra via skärm!

{ Författarbesök }

Barometern

Märk ut två platser i varsin ända av rummet. Den ena betyder "jag håller absolut med", den andra "jag håller inte alls med". Sträckan mellan de två punkterna fungerar som en barometer eller gradering. Elever ställa sig längs med barometern på den plats som motsvarar deras åsikt.

Fyra hörn

Varje hörn i rummet får ett svarsalternativ och eleverna ställer sig i det hörn de anser passa deras åsikt. Svaren kan vara "ja", "nej", "ibland" och "jag vet inte".

Heta stolen

Alla elever sitter på sin plats. Läraren läser upp ett påstående, och alla som håller med ska byta plats. De som inte håller med sitter kvar på sin plats. Här behöver en plats vara tom av den händelse att det bara är en av eleverna som håller med.

Syftet med värderingsövningarna är att väcka diskussion. Be eleverna motivera sina val. Om många har svårt att välja svar kan ni diskutera vad det beror på och varför det är så svårt att välja absolut ja eller nej. Om ni gör en övning så att det inte är synligt för de andra vem som gjort vilka val kan ni också diskutera vilken skillnad det gör att få vara anonym jämfört med att vara öppen med sina svar. Här kan ni smidigt komma in på diskussioner om anonyma nätdiskussioner på olika forum.

ÅTERBESÖK

Om ni ska få återbesök av författaren passar "Kreativa uppgifter" bra att göra mellan besöken. De här uppgifterna är lätta att göra på olika nivåer, och fungerar således för alla elever. Kom överens med författaren hur hen vill att ni presenterar uppgifterna – om de ska sändas till hen på förhand eller om ni presenterar dem i samband med återträffen.

MATERIALPAKET för författarbesök, gymnasiet

Här hittar du uppgifter och övningar du kan göra i samband med författarbesöket. Materialet är indelat i fyra delar: INNAN BESÖKET, BOKLÄSNINGEN, UNDER BESÖKET och EFTER BESÖKET. Din lärare handleder dig i vilka uppgifter du åtminstone ska göra, men det är naturligtvis fritt fram att göra fler om du vill!

Några av uppgifterna är märkta med en symbol:

Uppgifter som alla ska göra.

★ Uppgifter för dig som vill ha en extra utmaning.

INNAN BESÖKET

Förberedelser inför besöket:

Ta reda på lite fakta om författaren. Nämn någon / några av författarens böcker.

Hitta på minst tre frågor du vill ställa författaren. Skriv upp dem.

Bekanta dig med en av böckerna författaren skrivit. Titta först på titeln och pärmen.

Vad tror du att boken handlar om? Motivera.

Läs baksidestexten. Får du reda på något mer om boken?

- Påminner pärmen om någon annan bok du läst eller känner till? Eller kommer du att tänka på något annat (t.ex. en film, en tv-serie eller ett datorspel) när du ser pärmen?

★ Vilken genre är boken?

★ Är det en typisk bok för författaren, eller brukar hen vanligtvis skriva andra typer av böcker?

Läs boken.

Analysera boken. Du hittar stödfrågor för din analys senare i materialpaketet.

★ Försök hitta recensioner av boken. Vad har andra som läst tyckt om boken?

OBS! Ibland kan recensioner påverka vad man själv tycker om en bok. Läs recensionerna efter att du själv läst boken.

Hittar du på någon till fråga du vill ställa författaren, nu när du läst boken? Skriv upp.

BOKLÄSNING

Tips under läsningen:

- Hittar du meningar, formuleringar och ord du gillar? Hittar du nya, främmande ord? Skriv upp dem eller fotografera dem. Du har nytta av dem efteråt när du jobbar med boken!

Material

- **Stöter du på ord du inte förstår? Läs meningen igen, och även meningarna före och efter. Kan du av sammanhanget förstå vad ordet betyder? Om du fortfarande inte förstår ordet kan du slå upp det i en ordbok. Tänk på att ord i ordböcker ofta utgår från grundformen av ordet. Om du inte hittar ordet kan du fundera på om det kanske har en böjning, och vad grundformen i så fall kan tänkas vara. Eller är det kanske ett sammansatt ord? Om du inte hittar ordet, eller inte förstår förklaringen kan du fråga någon som kan tänkas veta vad ordet betyder. Du kan också testa att översätta ordet till ett annat språk och se om du förstår det bättre på det språket.**
OBS! Det är inte alltid nödvändigt att veta exakt vad alla ord i en bok betyder. Ibland kan det störa läsningen om man hela tiden är tvungen att avbryta och kolla upp ord. Ifall det går bra att läsa trots att du inte förstår ett ord så kan du också bara läsa vidare!
- **Har du svårt att motivera dig inför läsningen? Hitta på regler som gör det lättare för dig. Du kan bestämma att du ska läsa en kvart varje dag eller att du ska läsa minst tre sidor varje dag. Eller så kan du bestämma att du alltid läser en viss tidpunkt under dagen. Du kan också bestämma att du får en belöning när du har läst ett visst antal sidor eller en viss tid.**
- **Har du svårt att sluta läsa? Grattis! Oftast är det en härlig känsla att vara så försjunken i en bok att man inte vill sluta läsa. Men om läsningen gör att du inte hinner med annat du behöver göra eller att du inte sover tillräckligt på natten får du göra upp regler för när, och hur länge, du får läsa. Tänk på att det bästa med att sluta är att du får fortsätta läsa boken nästa dag!**

Analys av boken:

Analysera boken du läst. Du kan göra på ditt eget sätt, men om du behöver hjälp kan du använda dig av följande stödfrågor:

Handling:

- Vad handlar boken om? Berätta kortfattat. I det här skedet behöver du inte berätta dina egna åsikter om boken.**

Huvudpersonen:

- Vem är bokens huvudperson? Ibland kan en bok ha flera huvudpersoner.**
- Hurdan är huvudpersonen? Vilka är hans viktigaste egenskaper?**
- Hur ser huvudpersonen ut? Vilka ledtrådar om hans utseende har du fått i texten? Hur har du själv föreställt dig huvudpersonen?**
- **Har huvudpersonen någon hobby eller något intresse?**
- **Vilka drömmar eller mål i livet har huvudpersonen? Vad vill huvudpersonen åstadkomma?**
- **Vilka problem eller motgångar har huvudpersonen?**
- Vad tycker du om huvudpersonen?**
- ★ **Påminner huvudpersonen dig om någon verklig person eller om någon fiktiv karaktär?**

Material

Bipersoner:

Vilka andra viktiga karaktärer finns i boken?

- ★ **Vilken relation har huvudpersonen till bipersonerna?**
- ★ **Vilken roll spelar bipersonerna i berättelsen?**

Miljön:

- ☑ **Beskriv miljön / miljöerna boken utspelar sig i.**
- ☑ **Är det en verklig eller en påhittad plats?**
 - **Om det är en påhittad plats, vad skiljer den från verkliga platser?**
- ★ **Vilken roll spelar miljön i berättelsen? Vad har miljön för betydelse för huvudpersonen och / eller handlingen?**

Intrig:

I nästan alla böcker finns ett problem som huvudpersonen behöver lösa. Ibland är det inte helt självklart vad problemet är. Fundera på vad huvudpersonen egentligen vill. Vad hindrar personen att nå fram till det?

- ☑ **Vad är det som huvudpersonen råkar ut för?**
 - **Kan du känna igen dig i det som huvudpersonen råkar ut för?**
- ★ **Vad är huvudpersonens motiv, alltså varför är detta viktigt för huvudpersonen?**
 - **Hur försöker huvudpersonen lösa problemet?**
 - **Får problemet en lösning i boken?**

Genre:

Vilken genre hör boken till? Varför anser du att boken hör till den genren?

Vad är typiskt för genren?

- ★ **Har du läst andra böcker som tillhör samma genre, eller är du bekant med genren? Är boken ett typiskt exempel på genren? Varför / varför inte?**

Texten:

Frågorna ovan handlar mest om handlingen i boken. Om du vill kan du också analysera boken på en språklig nivå.

- **Vilket berättarperspektiv har boken? Ur vems synvinkel ser du berättelsen? En del berättelser har flera berättarperspektiv.**
- **Har boken kapitel? Är de långa eller korta? Finns det så kallade "cliffhangers", alltså slut på kapitel som gör att du bara måste läsa vidare?**

Material

- Hur är berättelsen uppbyggd? Händer allt kronologiskt eller hoppar den i tid?
- ★ Hurdan rytm har texten? Består den av korta eller långa meningar?
- ★ Hurdant är språket i boken? Är det modernt, gammaldags, poetiskt eller kanske talspråkligt? Ge gärna exempel.

Tolka:

- ★ Har boken ett budskap eller ett syfte?
- ★ Finns det symboler eller metaforer i boken, alltså något eller någon som egentligen symboliserar något annat?
- ★ Finns det något i berättelsen som är uttalat? Vad står mellan raderna? Det vill säga: vad har författaren valt att inte berätta, men som du som läsare ändå kan ana?

Egen åsikt:

- ★ Vad tycker du om boken? Varför?
- Handlade den om det du trodde att den skulle handla om när du tittade på pärmen?
- Vad är det positiva med boken? Vad är det negativa? Finns det något du gärna hade ändrat på?
- Skulle du önska en fortsättning på boken? Vad skulle hända i den?

Material

UNDER BESÖKET

- **Förbered dig på att ställa minst en fråga. Du kan ha listan med frågor framme så du minns vilka saker du tänkte på medan du läste om författaren och medan du läste boken. Om du kommer på andra frågor medan författaren pratar får du naturligtvis ställa dem om det finns tid.**
- **Lyssna på er gäst. Fundera på när det passar bäst att ställa en av dina frågor. Om du har en fråga som handlar om författarens utbildning så passar den frågan när hen berättar om sig själv. Om du vill ställa en fråga om boken / böckerna du läst passar den bäst när hen pratar om sina böcker. Var uppmärksam på vilka frågor dina klasskamrater ställer. Ställ inte samma fråga en gång till. Ibland vill författaren eller läraren att alla frågor framförs i slutet av besöket.**

EFTER BESÖKET

Diskussionsuppgifter (kan också göras som skriftliga uppgifter):

- Vad var det intressantaste / roligaste / mest förvånande författaren berättade?**
- Var författaren sådan som du föreställt dig hen medan du läste boken?**
- Hur tycker du författaryrket verkar? Är det ett arbete du kan tänka dig att ha?**
- **Lärde du dig något nytt om författaryrket?**
- **Om du var författare, hurdana böcker skulle du helst skriva?**
- ★ **Fick du nya insikter om boken du läst genom det författaren berättade?**

Genrer

Alla texter har inte en tydlig genre, och vissa texter kan vara en sammanblandning av flera genrer. Om du inte tycker att boken du läst hör till en specifik genre kan du fundera på hurdan texten är. Är den humoristisk, spännande, romantisk, skrämmande eller något helt annat?

Genrer är olika typer av texter, t.ex. fantasy, fabel, deckare, komedi, skräck, äventyr, romantik, sci-fi, historisk text.

För att förstå ordet genre bättre kan du jämföra med olika musikgenrer. Musik kan t.ex. vara hiphop, techno, hårdrock, indie, jazz eller klassiskt. De olika genrerna känner du igen på rytmen, instrumenten, sången och ibland låttextern. Också filmer delas in i olika genrer. Lord of the rings-filmerna tillhör genren fantasy, eftersom där finns magi, djur och personer som inte finns på riktigt. Ordet fantasy betyder fantasi på engelska. Star Wars-filmerna är sci-fi, eftersom där finns teknologiska uppfinningar som inte finns på riktigt. Sci-fi heter egentligen Science fiction. Det betyder påhittad vetenskap. En romantisk komedi är en film som handlar om kärlek, men som man också skrattar i.

Fortsätt arbeta med genrer:

Föreställ dig att boken du läst skulle heta samma sak, men tillhöra en annan genre. Vilken genre skulle det kunna vara?

Material

- ☑ **Skapa en ny pärm till den boken. Använd en teknik du trivs med – du kan teckna, måla, fotografera eller arbeta digitalt. Titta först på hur böcker ur den valda genren ser ut. Tänk på att göra en bild som passar genren, men också på att fonten på rubriken ska passa genren.**
- **Skriv en ny baksidestext till boken. Du kan använda samma huvudperson om du vill, eller hitta på nya personer som passar genren bättre. Tänk på att en baksidestexts uppgift är att locka till läsning. Det som står på baksidan av boken ska hjälpa läsaren att förstå vad boken handlar om, och också få läsaren att bli sugen på att läsa den. Baksidestexten får ändå inte avslöja hur boken slutar eller någon annan viktig och spännande detalj ur boken!**
- ★ **Om du blir sugen på att hitta på hela den nya berättelsen kan du skriva en synopsis för boken. En synopsis är en sammanfattning av boken och synopsisen berättar om personerna i boken, om miljö, och om de viktigaste händelserna. Här får du också avslöja hur boken slutar.**

Berättarperspektiv

Berättarperspektiv handlar om med vems ögon vi ser berättelsen. Oftast är en bok skriven ur något av följande berättarperspektiv:

- **Förstapersonsperspektiv**
Här är personen som berättar berättelsen jag, till exempel ”Jag vaknade klockan sju.” Det här perspektivet fungerar bra om författaren vill beskriva hur huvudpersonen känner sig och vad huvudpersonen funderar på. Om det finns flera huvudpersoner kan det också finnas flera jag i berättelsen, i olika kapitel eller i olika delar av berättelsen.
- **Tredjepersonsperspektiv**
Här beskrivs en person sedd utifrån, ”Han vaknade klockan sju.” Här kan inte författaren gå in i karaktärens känslor och funderingar på samma sätt som i förstapersonsperspektiv, men det finns större möjligheter att berätta om sådant som sker runt omkring personen och om sådant som händer på en annan plats än där huvudpersonen är.
- **Allvetande berättare**
En allvetande berättare vet allt som sker, både runt om och inuti karaktärerna. I det här berättarperspektivet kan författaren berätta vad alla de olika karaktärerna känner och tänker, och också vad de gör fast de befinner sig på olika ställen.

Vilket berättarperspektiv har boken du läst? Motivera varför det är det berättarperspektivet.

Fortsätt arbeta med berättarperspektiv:

Hur hade det varit om boken hade varit skriven ur ett annat berättarperspektiv? Testa!

- **Välj ett kapitel eller avsnitt i boken. Skriv om det med ett annat berättarperspektiv. Vad måste du ändra på? Finns det något du måste stryka? Du kan hitta på ny text om du stryker något och behöver förklara på ett annat sätt.**
- **Om berättelsen har första- eller tredjepersonsperspektiv kan du istället testa att byta vilken persons synvinkel avsnittet berättas ur.**

Material

- ★ **Hur påverkar berättarperspektivet texten? Blir berättelsen annorlunda med ett annat perspektiv? Tillför perspektivbytet något? Förlorar berättelsen något viktigt när du byter perspektiv? Förstår du varför författaren valt det perspektiv hen gjort?**

Orden

Hittade du nya ord eller uttryck medan du läste? Eller ord eller formuleringar du tyckte mycket om, eller som var intressanta? Titta på listan med ord du samlade under läsningen.

Du kan arbeta med orden och uttrycken på olika sätt:

- **Hitta synonymer och motsatser till ordet. I vilka andra sammanhang än i det lästa kan ordet användas? Kan du ersätta ordet med ett annat i meningen där du hittade det? Hur förändrar det meningen?**
- ★ **Ta reda på ordens eller uttryckens ursprung. Varifrån kommer ordet? Varför används uttrycket? Slå upp i ordbok eller på nätet. Ett bra ord när du söker ords ursprung på nätet är ordet *etymologi* (läran om språkhistoriska uttryck).**

Kreativa uppgifter

- **Tecknad serie**

Gör en tecknad serie baserad på boken. Du kan avgränsa genom att välja ett kapitel eller en specifik händelse ur boken. Fundera på vem som är med, var hen / de befinner sig, vad som är de viktigaste händelserna. Finns det repliker? Fundera på hur de fungerar som pratbubblor (du behöver kanske förkorta eller dela upp replikerna). Behöver allt vara med? Eller behöver du rita in något som inte står i texten för att serien ska fungera?

Några viktiga saker när du gör en tecknad serie:

- **Börja med att skissa och planera. Fundera på hur många rutor du behöver, och om alla rutor ska vara lika stora eller om de ska ha olika former. Titta i serietidningar för inspiration.**
- **I tecknade serier är det viktigt att känslor syns tydligt genom miner och kroppsspråk. Iaktta hur man ser ut när man är glad, ledsen, arg, förvånad, rädd ... Du kan titta i serietidningar, titta på dig själv i spegeln eller samarbeta med en kompis så att ni iakttar varandra när ni visar olika känslor. Ögonbrynen och munnen är ofta det som visar känslor i ansiktet. Axlarna och armarna är viktiga för kroppsspråket.**
- **Använd dig av olika bildutsnitt: detaljbild, närbild, halvbild, helbild och totalbild. Då blir serien intressantare för läsaren.**
- **Skriv först replikerna och rita pratbubblorna efter. Då vet du hur stor bubbla du behöver.**

- **Kortfilm**

Gör en kortfilm inspirerad av boken. Du kan utgå från intrigen i boken eller hitta på en egen kortfilm på samma tema som boken. Arbeta i små grupper, om ni har möjlighet, eller spela rollerna själv. Filma kortfilmen med din telefon eller med en filmkamera, om du har tillgång till en. Det finns flera gra-

Material

tis filmediteringsprogram och appar att editera filmen i, som iMovie och Vimeos editeringsprogram. Om du hellre gör en animation kan du tillverka figurer som cut outs (klippa ut figurer i papper och göra en tvådimensionell film) eller använda små figurer (till exempel legogubbar eller egenhändigt gjorda figurer i lera). Det finns bra gratisappar för att göra enkla animationer, t.ex. iMotion och Stop-Motion. Om du tycker om att teckna finns det också animationsappar för det, till exempel FlipaClip. Skriv ett manus för filmen innan du börjar filma. Det går bra att improvisera, men det är lättare om du har något att utgå från.

Några viktiga saker när du gör en kortfilm:

- **Vad är filmens intrig? I en kortfilm är det viktigt att det finns någon typ av konflikt, eller en klimax. Klimaxen behöver inte innebära att det händer mycket, men det måste hända något som gör filmen intressant.**
- **Finns det repliker? Vad har de för funktion? Hur kan du förmedla det som inte sägs? Var noga med kroppsspråk och blickar.**
- **Finns det något som händer mellan raderna, alltså något som inte är uttalat men som tittaren kan ana? Kom ihåg att också det du väljer att inte berätta är en del av intrigen.**
- **Kolla upp "Den dramaturgiska modellen". Den används i både böcker och filmer, och kan vara till stor nytta när du bygger upp din kortfilm.**

OBS! Om du spelar in en film med kamrater är det viktigt att diskutera vem som får se filmen och hur den får spridas.

- **En dikt**

Skriv en dikt inspirerad av boken. Du kanske är van vid att skriva dikter och det hela kommer naturligt för dig, men om inte finns här några tips på hur du kan komma igång:

- **Vad är bokens tema? Skriv ner ord som du kopplar till temat. Kan du använda orden som utgångspunkt i din dikt?**
- **Föreställ dig att du är en av karaktärerna i boken. Fundera på hur personen känner sig. Skriv en dikt som om du var den personen.**
- **Välj ut ord eller meningar som du tycker om ur boken. Kan du använda dem i dikten? Kan du flytta runt orden så att de bildar nya meningar och tankar? Kan de inspirera dig till egna formuleringar?**
- **Fundera på hur du kände dig när du läste boken. Skriv en dikt om din läsupplevelse. Du kan också använda miljön runt om dig i dikten. Kanske ligger du på din sköna säng? Kanske ser du något när du tittar ut genom fönster?**

- **Ett nytt slut**

- **Hitta på ett nytt avslut till boken, eller skriv vad som händer efter att boken tagit slut. Försök använda ett liknande språk som det författaren använt. Skriv antingen ett slut du önskar eller ett alldeles galet slut.**

★ **Fundera på vilken roll bokens slut spelar för din upplevelse av boken.**

Material

- **En kommentar**

Skriv en kommentar till boken, till exempel som om du skulle kommentera den på nätet eller som om du skulle skriva en insändare. Om du har hittat en tankeväckande recension av boken kan du välja att kommentera den. Din kommentar ska vara mer än bara några ord, och innehålla argument för dina åsikter. Du kan antingen välja att kommentera boken i sin helhet eller så kan du välja ett tema ur boken och skriva en kommenterande text om temat.

När du skriver en kommenterande text ska du tänka på följande punkter:

- **Du får gärna ha åsikter, men motivera varför du tycker som du gör. Använd uttryck som ”Jag anser ...”, ”Jag tycker ... ” och ”Enligt mig ...” för att visa att åsikterna är dina egna. Använd ord som eftersom, därför och för att när du motiverar din åsikt.**
- **Sätt dina argument i förhållande till författarens text (eller recensentens argument), t.ex. genom att använda uttryck som ”Jag håller med x när hen säger att...”, ”Gällande ... är jag oense med x.”**
- **Syfta gärna till trovärdiga källor när du presenterar dina argument.**

★ **Fortsätt arbeta med kommentarer:**

Byt text med en eller flera klasskamrater. Skriv kommentarer till varandras texter. Använd samma retorik (alltså ord och uttryck) när ni kommenterar varandras texter som ni gjorde i övningen.